

Концептуальні засади аналізу дискурсу

Н. С. Жмаєва, К. Є. Гохман

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса
Corresponding author. E-mail: zhmaeva@gmail.com

Paper received 05.04.18; Accepted for publication 10.04.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-161VI48-17>

Анотація. У статті наведений аналіз сучасних підходів до вивчення дискурсу. Констатовано, що головними об'єктами сучасної лінгвістики постають автентичні спонтанні дискурси, які розглядаються як цілісні системи вербально-невербальної комунікації. У якості основних методів аналізу дискурсу постають інтроспекція, спостереження, експеримент та методи корпусної лінгвістики. Проаналізовано принципи виділення структури та одиниць дискурсу.

Ключові слова: аналіз дискурсу, система мови, система мовлення, структура дискурсу, одиниця дискурсу, методи аналізу дискурсу.

В останні десятиліття аналіз дискурсу по праву може бути віднесений до числа найпопулярніших методів дослідження в суспільних і гуманітарних науках, що підтверджують численні дослідження у даній області. У той же час, не зважаючи на різноманіття публікацій, які стосуються як теорії дискурсу, так і принципів дискурс-аналізу, складно знайти результати конкретних емпіричних досліджень з детальним описом методики проведення та визначити найбільш ефективний (якщо такий існує) підхід до вивчення мовленнєвої взаємодії [1], що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою праці є аналіз сучасних теоретичних і практичних досліджень в області лінгвістичного аналізу дискурсу з метою формування концептуальних основ його дослідження.

У лінгвістичній науці можна виділити два погляди на природу мови: мова як абстрактні об'єкти і правила, і мова як дія. Перший підхід, який П. Лінелл називає знаковживаним, превалує впродовж всієї історії лінгвістики [2]. Як зазначає А. О. Кібрик, багато культур були фактично створені навколо тих чи інших сакральних письмових текстів, що забезпечило письмовій формі мови високий престиж і створило зазвичай неекспліковане, проте популярне переконання, що письмова мова є єдиною формою мови, яка заслуговує на увагу дослідників, у той час як усна мова – всього лише «зіпсована» версія правильної мови [3].

Пріоритет писемної мови у мовознавстві ХХ століття закріпив «Курс загальної лінгвістики» Ф. де Сосюра, зфокусувавши увагу дослідників на системі мови, за якою, на відміну від мовлення, визнавалася системність організації. Сосюрівський розподіл мовленнєвої діяльності на мову і мовлення трансформується у подальшому у граматиці Н. Хомського в дихотомію «мовна компетенція / мовне вживання». У розумінні Н. Хомського компетенція – це знання мови, представлене у вигляді системи правил, які дозволяють породжувати і розуміти нескінченну кількість правильних синтаксичних структур, наявних в певній мові, і відкидати неправильні. Вживання – це процес використання знання мови, тобто компетенції в реальній мовленнєвій діяльності. І Сосюр, і Хомський наполягають на тому, що лінгвістам слід займатися мовою / компетенцією, а вивчення мовлення / вживання пропонують віднести до сфери вивчення інших наук. Подібний підхід визначив розвиток лінгвістики протягом більшої частини

ХХ століття, залишивши за межами вивчення області природного мовного вживання.

Сучасний етап розвитку лінгвістики характеризується такими рисами, як експансіонізм, антропоцентризм, функціоналізм та експланаторність. У зв'язку з цим лінгвістика набуває нової динаміки розвитку, загальний вектор якої спрямований в бік розширення меж лінгвістичних досліджень і зміщення акцентів у мові на людський чинник. Активні процеси інтеграції, що відбуваються в сучасній науці, ведуть до об'єднання природних і гуманітарних знань, до створення не тільки нових наукових напрямів, а й цілих галузей наукового знання. Мова при цьому вивчається в аспекті людської діяльності, традиційні об'єкти лінгвістичного дослідження розглядаються з точки зору їхньої значущості для людини, у зв'язку з чим деякі дослідники говорять про зародження антропологічної лінгвістики як інтегральної науки, що вивчає «людину у мові» у всіх її проявах [4, с. 8].

Дані тенденції в розвитку лінгвістики і суміжних з нею наук привели до необхідності перегляду багатьох мовних явищ з урахуванням комплексного підходу до виявлення їхньої сутності. Такий підхід дозволяє повному поглянути і на проблеми мовленнєвого спілкування (вербальної комунікації), які традиційно займають одне з центральних місць в сфері загальнолінгвістичних досліджень.

Фокус досліджень зміщується з вивчення мови як системи на розгляд процесу комунікативної взаємодії, а як наслідок — з аналізу тексту на аналіз дискурсу, оскільки аналіз тексту не охоплює всю складність і багатогранність природної інтеракції. Об'єктами вивчення сучасної лінгвістики стають автентичні дискурси, під якими розуміють системи вербально-невербальної комунікації в цілому, мовленнєву або комунікативну діяльність. Використання дискурсу як одиниці операційного аналізу постає актуальним і перспективним в сучасних лінгвістичних дослідженнях і обумовлено функціональним аспектом вивчення мови, а саме проблемами вживання мови людиною в процесах діяльності і спілкування.

Безперечну складність представляє відсутність одностайності в трактуванні дискурсу. Причина цього, ймовірно, полягає у складності самого характеру дискурсу як динамічного соціокультурного явища, підданого впливу соціальних, культурно-історичних, ідеологічних, психологічних та інших чинників. У розширеному розумінні під дискурсом розуміють систему вербально-невербальної комунікації в цілому

Слід зазначити, що перехід від поняття мовлення до поняття дискурсу пов'язаний з прагненням ввести в класичне протиставлення мови і мовлення, що належить Ф. де Соссюру, деякий третій член — щось і «більш мовленнєве», ніж саме мовлення, і одночасно те, що більшою мірою піддається вивченню традиційними лінгвістичними методами, більш формальне і тим самим «більш мовне». З одного боку, під дискурсом розуміється мовлення, вписане в комунікативну ситуацію. Унаслідок цього категорія дискурсу постає як феномен з більш чітко вираженим соціальним змістом у порівнянні з мовленнєвою діяльністю індивіда. З іншого боку, як відзначають дослідники, реальна практика сучасного дискурсивного аналізу пов'язана з аналізом закономірностей руху інформації в межах комунікативної ситуації, яка здійснюється, перш за все, через обмін репліками; тим самим реально описується деяка структура діалогової взаємодії, що цілком відповідає структуралістському підходу [5, с. 91]. При цьому, однак, підкреслюється динамічний характер дискурсу на відміну від статичної структури тексту.

У структурно-семіотичній концепції дискурс інтерпретується як семіотичний процес, що реалізується у різних видах дискурсивних практик, специфічний спосіб або специфічні правила організації мовленнєвої діяльності (у усній або письмовій формі). Ж.-К. Коке називає дискурс «зчепленням структур значення, що мають власні правила комбінації і трансформації» [цит. за 5, с. 91].

Структурність у підході до вивчення дискурсу знаходимо і у А. О. Кібрика, який, розуміючи дискурс як єдність двох сутностей — процес мовної комунікації і її результат — текст, пропонує вивчати дискурс і як процес, що розгортається у часі, і як структурний об'єкт [3].

Варто зазначити, що системний підхід до аналізу мовленнєвої діяльності (що передбачає наявність певної структури) бере свої витoki у працях французького лінгвіста Гюстава Гійома. Так само, як і Соссюр, Гійом розрізняє мовленнєву діяльність, мову і мовлення. Проте у рівняння Соссюра «мовна діяльність = мова + мовлення» Гійом вносить істотне доповнення — чинник часу, який принципово змінює уявлення про те, що є мовленнєва діяльність. Мовленнєва діяльність, за Гійомом, є не просто ціле, а послідовність та паралельність мови і мовлення: мови, яка присутня у мовця постійно у стані потенції, і мовлення, яке присутнє у мовця час від часу у стані дійсності [6, с. 37].

Перехід від мови до мовлення, за Гійомом, є перехід від віртуального говоріння, що є нерозривно пов'язане з психічним механізмом мови, до дійсного, фактичного і фізичного говоріння; умовно одному потенційному мовленню протиставляється велике розмаїття дійсного мовлення, яке змінюється в залежності від мовця, а у одного мовця — в залежності від мовленнєвих обставин [6, с. 37]. Для позначення цього розмаїття дійсного мовлення (реального мовленнєвого процесу — механізмів його розгортання і результату) Г. Гійом використовує термін «дискурс».

Системний підхід до аналізу мовленнєвої діяльності Г. Гійома трактує мовленнєву діяльність як макросистему (як ціле), у якій її складові, мова і мовлення, постають мікросистемами, а сам принцип системної

організації полягає у тому, що всі мікросистеми влаштовані за єдиними принципами макросистеми так, що вся система (у даному випадку система мовленнєвої діяльності) відповідає принципу цілого.

Грунтуючись на ідеях Г. Гійома, О. А. Турбіна пропонує когнітивно-семіотичний підхід до вивчення дискурсу [7]. Когнітивно-семіотичний підхід передбачає опору на той факт, що процеси мовлення та мислення безпосередньо (інтегративно) пов'язані з фундаментальними явищами і процесами в системі мови. Це означає, що система мови підпорядкована загальним принципам мовного семіозису, що охоплює всю систему концептуалізації (категоризації, віртуалізації) і мовленнєвого розгортання (актуалізації, вербалізації), бо «мовленнєва діяльність людини має два напрямки реалізації — в якості мови і мовлення. Вона реалізується як мова, коли процес становлення спрямований у бік потенції, і одночасно розривається зв'язок з умовами конкретного моменту, і реалізується як мовлення, коли, прямуючи у бік актуалізації, постає не усталеною і пов'язаною, а підпорядкованою умовам моменту реалізації» [6, с. 129].

Системний підхід до аналізу мовленнєвої діяльності Г. Гійома дозволяє диференціювати поняття «мовлення» і «дискурс». Система мовлення у широкому значенні може бути прирівняна до терміну «дискурс», вузьке значення терміну «мовлення» відповідає поняттю «говоріння», «вербалізація», «лінгвістична маніфестація», тобто мовлення — це вербальний спосіб комунікації (усний і письмовий), дискурс — система мовлення [7, с. 47]. Таким чином, система мовлення (дискурс) є основним об'єктом дискурсології і як підсистема, поряд з системою мови, входить в єдину систему мовленнєвої діяльності.

У даний час дискурс є предметом дослідження дискурсивного аналізу [8]. Дискурсивний аналіз є лінгвістичним поглядом на проблеми соціальної взаємодії між людьми, яка реалізується в тому числі і вербально. Дискурсивний аналіз є не просто доповненням до традиційної лінгвістики, а змушує повністю перебудувати інтереси і пріоритети цієї науки. Як вважає російський лінгвіст А. О. Кібрик, подальший розвиток усіх розділів лінгвістики, в тому числі таких, як фонетика, граматики, лексикологія тощо буде протікати з опорою на знання про дискурсивні, комунікативні процеси. У свою чергу, подальший прогрес в дискурсивному аналізі пов'язаний з міждисциплінарною взаємодією лінгвістики з сусідніми гуманітарними науками.

Щодо принципів дискурс-аналізу слід зазначити, що незважаючи на те, що їх парадигма в даний час перебуває в стадії формування, можна виділити два основних: системний підхід, який передбачає розгляд дискурсу як підсистеми в системі мовленнєвої діяльності внаслідок єдиної природи з системою мови і врахування людського чинника, бо дискурс (процес і результат) — це продукт різновиду людської діяльності, розгортання якого забезпечують певні когнітивні механізми, релевантні для конкретної мовленнєвої ситуації, зумовлені власне лінгвальними та позалінгвальними обставинами [7, с. 48].

Найбільше протиставлення між типами дискурсу — це протиставлення за модусом, або каналом передачі інформації. Вихідним, базовим модусом визна-

ється усний, заснований на звуковій взаємодії між мовцем і адресатом. Слід зазначити, що дане твердження стикається в реальності з певними складнощами, оскільки сучасна лінгвістика, яка імпліцитно орієнтується на дані письмової мови, застосовує їх по відношенню до мови взагалі. Проте, лінгвісти підкреслюють, що загальні уявлення про природу мови не можуть бути складені без урахування матеріалів природного усного дискурсу. Підкреслюється, що побудову лінгвістичної теорії слід починати з дослідження вихідної системи – системи усної мови, а письмову мову розглядати як адаптацію цієї вихідної, фундаментальної системи до іншого, вторинного каналу передачі інформації. Такий підхід показує, що багато традиційних уявлень про мову значно спотворені і вимагають перегляду на тлі знань про усне використання мови [9].

У структурі дискурсу розрізняють два основних рівня дискурсивної структури – глобальна і локальна. Глобальна структура – це структура найбільших складових дискурсу. У письмовому дискурсі глобальна структура експліцитно виражена у вигляді абзаців і більших компонентів. Локальна структура – це структура, що складається з мінімальних одиниць, які відносяться до власне дискурсивних. Локальна структура письмового дискурсу частково передається пунктуацією.

Що стосується усного дискурсу, його аналіз передбачає його фіксацію в графічній формі, що дозволяє відобразити всі релевантні характеристики усного сигналу – фонетичні (в тому числі просодичні), граматичні, лексичні. Транскрибування усного дискурсу демонструє його структурованість на локальному рівні. Усний дискурс породжується не плавним потоком, а певними квантами, кроками, порціями, пульсаціями, поштовхами. Сегментація усного дискурсу є однією з центральних проблем організації усного дискурсу. З теоретичної точки зору, важливо зрозуміти, якими саме кроками мовець просуває дискурс вперед, чому їхній обсяг саме такий, які ознаки кордонів між цими кроками. З практичної точки зору, необхідні критерії, що дозволяють з достатньою об'єктивністю передати структуру усного дискурсу, графічно відобразивши його сегментацію в транскрипції.

А. О. Кібрик і В. І. Подлеская у якості елементарних дискурсивних одиниць дискурсу розглядають кванти. Термін «елементарна дискурсивна одиниця», на думку вчених, найбільш точно відображає функціональну природу даних одиниць, а також дозволяє єдиним чином говорити про усний і письменний дискурси [9].

Типові елементарні дискурсивні одиниці демонструють значну координацію між різними аспектами процесу породження дискурсу. З фізіологічної точки зору, елементарна дискурсивна одиниця вимовляється на одному видиху. З когнітивної точки зору елементарні дискурсивні одиниці вербалізують один фокус свідомості, тобто сукупність інформації, яку селективна людська свідомість може одночасно утримувати в активному стані. Семантичний обсяг дискурсивної одиниці – це опис однієї події або стану. З семантико-синтаксичної точки зору, така канонічна дискурсивна одиниця являє собою одну предикацію (клаузу). Елементарні просодичні одиниці організовані як один

мовний контур за рухом тону (частота), наявності основного акцентного центру (інтенсивність), темпу (прискорення – уповільнення) і гучності (загасання наприкінці) [9].

Подібне бачення процесу виділення одиниць дискурсу знаходимо у О. А. Турбіної у рамках когнітивно-семіотичного підходу до вивчення дискурсу. До дискурс-компонентів (одиниць дискурсу) фонетичного рівня дослідниця відносить просодичні, інтонаційні та інші звукові одиниці мовлення – фонотопи (такі розмітки дискурсу, як наголос, паузи, підвищення / пониження тону тощо), фонохрони (такі характеристики дискурсу, як загальний темп і тривалість, прискорення / уповільнення протягом усього мовлення і / або на окремих його ділянках) і ідіофони дискурсу (особливості вимови, акцент тощо). Дискурс-компоненти лексико-семантичного рівня представлені словами / словосполученнями, що несуть особливо значущу в даному дискурсі смислове навантаження, в тому числі метафоричного характеру, і всі види семантичних транспозицій. На морфологічному рівні дискурс-компоненти представлені морфологічними трансформаціями в межах парадигматичного ряду і за його межами, морфосемантичними транспозиціями, трансформаціями частин мови. Одиниці синтаксичного рівня формують фразо- або клаузометричні параметри дискурсу. До них відносяться всі види синтаксичного розгортання / згортання – «синтаксичного пакування» змісту: дислокації, парцеляції, еліпсис і інші способи трансляції синтаксичної експліцитності і імпліцитності. Сукупність перерахованих різномірних дискурс-компонентів і їх взаємодію в рамках конкретного дискурсу О. А. Турбіна пропонує розглядати як його текстометричні параметри [7]. Класифікація одиниць дискурсу О. А. Турбіної, на наш погляд, поступається принципам виділення елементарних дискурсивних одиниць, тому що, розглядаючи дискурс системно, не враховує когнітивні процеси породження дискурсу, а лише фіксує інвентар засобів його реалізації в семіотичному аспекті.

Що стосується методів збору мовних фактів при аналізі дискурсу, традиційно виділяють три: інтроспекція, спостереження і експеримент. Вважається, що максимально чисті з точки зору природності мовні дані можуть бути отримані тільки при аналізі спонтанного дискурсу, тобто шляхом спостереження.

У даний час затребуваними в дискурс-аналізі стають методи корпусної лінгвістики, зокрема, все більш популярним з середини 90-х років постає емпіричний підхід з опорою на дані корпусів. Корпус являє собою великий, максимально репрезентативний, уніфікований, структурований, розмічений, філологічно компетентний масив мовних даних, призначений для вирішення конкретних лінгвістичних завдань. Лінгвісти відзначають такі важливі риси лінгвістичних корпусів, як репрезентативність текстів, можливість використання корпусу в якості моделі мови, включення інформації про ситуацію утворення тексту, мовця і аудиторії, наявність металінгвістичної інформації [10].

Корпусні дослідження плідно поєднуються з когнітивними, тому що обидва напрямки спираються на лінгвістичні докази і шукають їх у текстах / дискурсах різного характеру і обсягу, але, у першу чергу, в авте-

нтичному дискурсі; вивчають мову в дії і на підставі цих даних складають картину компетенції носіїв мови (bottom-up approach – та званий підхід «знизу-вгору»); займаються пошуками еталона (узусу) і відхилень від нього.

Розрізняють дослідження, засновані на корпусі (corpus-based) і рухомі корпусом (corpus-driven). Принципова відмінність між цими двома підходами відбивається в самій їхній назві: перший ґрунтується на корпусних даних (тобто перевіряє валідність гіпотези, вносить поправки в теорію, верифікує інтуїтивні висновки, при цьому до уваги беруться синтаксичні моделі та інтуїція дослідника).

Рухомий корпусом лінгвіст (corpus-driven) діє виключно емпірично і виробляє свою гіпотезу за даними корпусу. Таким чином, до проведення корпусних спостережень не формулюються ніякі гіпотези, вони, скоріше, впливають з корпусних спостережень [11].

На перший погляд, може здатися, що поєднати ідеологію аналізу дискурсу і прийоми і методи корпусної лінгвістики неможливо. Проте також відомо і те, що у аналізу дискурсу і корпусної лінгвістики є загальний об'єкт дослідження – вживання, тобто узус (на відміну від орієнтації на системні властивості мови, властиві «рівневій» лінгвістиці). Ще одним важливим чинником на користь об'єднання зусиль є те, що корпусний аналіз дозволяє побачити факти, які виявляються недоступними під час «інтуїтивного» підходу до відбору та аналізу текстів. Застосування корпусних методів відбору і аналізу лінгвістичного матеріалу дозволяє вивчати питання смислової і структурно цілісності дискурсу [11].

Лінгвістичні дослідження великих форматів з використанням корпусу побудовані інтегративно, поєднуючи в собі комплексне широкомасштабне вивчення всіх мовних рівнів: граматики стає невіддільною від семантики, прагматики (як умов відхилень від типізованої конструкції) і від дискурсивного аналізу, в надрах якого і можливо розглядати зміни, які зароджуються в мові. Невідривно пов'язані з даними аспектами і фонологічний аспект комунікації, і соціальне середовище спілкування. У той же час корпусні дослідження є «обсерваційними» – вони принципово базуються лише на тих фактах, які досить часто спостерігаються в природному дискурсі. Передбачається,

що більш повна когнітивна модель процесу породження мовлення повинна спиратися також і на експериментальні дані, які дозволяють з'ясувати не тільки те, що буває, але і те, чого бути не може, що вимагає цілеспрямованої перевірки в умовах експерименту [9].

В останні році вивчення дискурсу розширюється за рахунок інтеграції невербальних засобів комунікації. Вважається, що жестовий рівень репрезентацій, пов'язаний з семантичним і дискурсивним рівнями, відіграє не менш важливу роль в поясненні процесів реальної комунікації, ніж рівень вербальної взаємодії.

Сучасна дискурсологія вкрай обмежена щодо даних про жести, які супроводжують мовлення комунікантів. У першу чергу дана лакуна пояснюється тим, що більшість досліджень проводиться за методикою референційної комунікації, в основу якої покладено відсутність візуального контакту [12, с. 471]

Проте, можна відзначити розвиток нового лінгвістичного напрямку – мультимодальної лінгвістики, завданням якої є побудова когнітивної моделі дискурсу, здатної пояснити реальне різноманіття природної комунікації. Мультимодальна лінгвістика розглядає вербальну форму усного дискурсу поряд з просодичними і жестовими явищами, що входять до складу усної комунікації, які знаходяться у відносинах часткової координації [13].

Відзначимо, що дослідження усного дискурсу в даному напрямку представляються надзвичайно актуальними, однак, пов'язані з певними складнощами в ході природної комунікації, тому що вимагають повної відеофіксації оратора або комунікантів в процесі спілкування, що не завжди є можливим.

Підсумовуючи, зазначимо, що сучасна лінгвістика розглядає автентичні дискурси, які постають головними об'єктами її вивчення як цілісні системи вербально-невербальної комунікації, які є соціально та когнітивно зумовленими. У якості основних методів аналізу дискурсу постають інтроспекція, спостереження, експеримент, із залученням методів корпусної лінгвістики.

Результати наведеного аналізу можуть слугувати теоретичною базою під час досліджень різних типів автентичного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

- Олешков М. Ю Основы функциональной лингвистики: дискурсивный аспект / М. Ю. Олешков – Нижний Тагил: Нижнетагильская государственная социально-педагогическая академия, 2006. – 146 с.
- Линелл П. Письменноязыковая предвзятость лингвистики как научной отрасли [Текст] / П. Линелл // *Studia linguistica cognitiva* / отв. ред. А. В. Кравченко. – Иркутск: Изд-во БГУ-ЭП, 2009. – Вып. II. Наука о языке в изменяющейся парадигме знания. – С. 153 – 191.
- Кибрик А. А. Модус, жанр и другие параметры классификации дискурсов / А. А. Кибрик // *Вопросы языкознания*, 2009. – № 2. – С. 3 – 21.
- Сергеева Ю. М. Интраперсональная коммуникация. Психологический и лингвистический аспекты : Монография / Ю. М. Сергеева. – Москва : МПГУ, 2017. – 196 с.
- Фельдман В. Е. Дискурс и дискурсивность / В. Е. Фельдман // *Вестн. Новг. гос. ун-та. Сер.: Гуманит. науки*. 2003. – № 25. – с. 89 – 94.
- Гийом Г. Принципы теоретической лингвистики / Г. Гийом. – М.: Изд. группа «Прогресс»: «Культура», 1992. – 224 с.
- Турбина О. А. Лингвистическая дискурсология и единицы дискурс-анализа: дискурс-компонент / О. А. Турбина // *Вестник ЮУрГУ. Серия «Лингвистика»*. – 2017. – Т. 14, № 2. – С. 44 – 49.
- Кибрик А. А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе: диссертация в виде научного доклада, составленная на основе опубликованных работ, представленная к защите на соискание ученой степени доктора филологических наук / А. А. Кибрик. – М., 2003. – 90 с.
- Кибрик А. А. Проблема сегментации усного дискурса и когнитивная система говорящего / А. А. Кибрик., В. И. Подлесская // *Когнитивные исследования* (сб. научн. трудов). – М.: Издательство «Институт психологии РАН», 2006. – Вып. 1. – С. 138 – 158.

10. Корпусная лингвистика: учебник для студентов гуманитарных вузов / В. П. Захаров, С. Ю. Богданова – Иркутск: ИГЛУ, 2011. – 161 с
11. Борискина О. О. Корпусное исследование языка: мода или необходимость? / О. О. Борискина // Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2015. – № 3. С. 24 – 27
12. Федорова О. В. Экспериментальный анализ дискурса / О. В. Федорова ; Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Каф. теоретической и прикладной лингвистики. – Москва : Языки славянской культуры (ЯСК), 2014. – 510 с.
13. Кибрик А. А. Структура устного дискурса: взгляд со стороны мультимодальной лингвистики / А. А. Кибрик, Ю. В. Николаева, О. В. Федорова // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии. 2015. – № 14 (21). – С. 469 – 480.

REFERENCES

1. Oleshkov M. Yu. Osnovy funktsional'noi lingvistiki: diskursivnyi aspekt [The basics of functional stylistics] / M. Yu. Oleshkov –Nizhnii Tagil: Nizhnetagil'skaya gosudarstvennaya sotsial'no-pedagogicheskaya akademiya, 2006. – 146 s.
2. Linell P. Pis'mennoyazykovaya predvzyatost' lingvistiki kak nauchnoi otrasli [The Written Language Bias in Linguistics] / P. Linell // Studia linguistica cognitive / otv. red. A. V. Kravchenko. – Irkutsk: Izd-vo BГУ-EP, 2009. – Vyp. II. Nauka o yazyke i izmenyayushcheysya paradigme znaniya. – S. 153 – 191.
3. Kibrik A. A. Modus, zhanr i drugie parametry klassifikatsii diskursov [Modus, genre and other parameters of discourse analysis] / A. A. Kibrik // Voprosy yazykoznaniiya, 2009. – № 2. – S. 3 – 21.
4. Sergeeva Yu. M. Intrapersonal'naya kommunikatsiya. Psikhologicheskii i lingvisticheskii aspekty [Interpersonal communication: psychological and linguistic aspects] : Monografiya / Yu. M. Sergeeva. – Moskva : MPGU, 2017. – 196 s.
5. Fel'dman V. E. Diskurs i diskursivnost' [Discourse and discursivity] / V. E. Fel'dman // Vestn. Novg. gos. un-ta. Ser.: Gumanit. nauki. 2003. – № 25. – s. 89 – 94.
6. Giiom G. Printsipy teoreticheskoi lingvistiki [Principles of Theoretical Linguistics] / G. Giiom. – M.: Izd. gruppy «Progress»: «Kul'tura», 1992. – 224 s.
7. Turbina O. A. Linguistic Discoursology and Units of Discourse Analysis: Discourse Component. Bulletin of the South Ural State University. Ser. Linguistics. 2017, vol. 14, no. 2, pp. 44–49. (in Russ.).
8. Kibrik A. A. Analiz diskursa v kognitivnoi perspektive: disertatsiya v vide nauchnogo doklada, sostavlenaya na osnove opublikovannykh rabot, predstavlenaya k zashchite na soiskanie uchenoi stepeni doktora filologicheskikh nauk [Discourse analysis in cognitive perspective] / A. A. Kibrik. – M., 2003. – 90 s.
9. Kibrik A. A. Problema segmentatsii ustnogo diskursa i kognitivnaya sistema govoryashchego [The issue of oral discourse segmentation and speaker's cognitive system] / A. A. Kibrik., V. I. Podlesskaya // Kognitivnye issledovaniya (sb. nauchn.trudov). – M.: Izdatel'stvo «Institut psikhologii RAN», 2006. – Vyp. 1. – S. 138 – 158.
10. Korpusnaya lingvistika: uchebnik dlya studentov gumanitarnykh vuzov [Corpus linguistics] / V. P. Zakharov, S. Yu. Bogdanova – Irkutsk: IGLU, 2011. – 161 s
11. Boriskina O. O. Korpusnoe issledovanie yazyka: moda ili neobkhodimost'? [Corpus-driven study of a language in modern linguistics] / O. O. Boriskina // Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Lingvistika i mezhkul'turnaya kommunikatsiya. 2015. – № 3. S. 24 – 27
12. Fedorova O. V. Eksperimental'nyi analiz diskursa [Experimental discourse analysis] / O. V. Fedorova ; Moskovskii gos. un-t im. M. V. Lomonosova, Kaf. teoreticheskoi i prikladnoi lingvistiki. – Moskva : Yazyki slavyanskoi kul'tury (YaSK), 2014. – 510 s.
13. Kibrik A. A. Struktura ustnogo diskursa: vzglyad so storony mul'timodal'noi lingvistiki [Oral discourse structure: multimodal approach] / A. A. Kibrik, Yu. V. Nikolaeva, O. V. Fedorova // Komp'yuternaya lingvistika i intellektual'nye tekhnologii. 2015. – № 14 (21). – S. 469 – 480.

Discourse Analysis (conceptual framework)

N. S. Zhmayeva, K. Ye. Gokhman

Abstract. The article deals with modern approaches to discourse analysis. Authentic spontaneous discourses are proved to be the main objects of the modern linguistics. Discourse is treated as a holistic system of verbal and non-verbal communication. Observation, experiment and methods of corpus linguistics serve as the main methods of discourse analysis. The principles of defining discourse structure and discourse unit are analyzed.

Keywords: *discourse analysis, language system, speech system, discourse structure, discourse unit, discourse analysis methods.*

Концептуальные основы анализа дискурса

Н. С. Жмаева, К. Е. Гохман

Аннотация. В статье приведен анализ современных подходов к изучению дискурса. Установлено, что главными объектами современной лингвистики являются аутентичные спонтанные дискурсы, которые рассматриваются как целостные системы вербально-невербальной коммуникации. Основными методами анализа дискурса являются наблюдение, эксперимент и методы корпусной лингвистики. Проанализированы принципы выделения структуры и единиц дискурса.

Ключевые слова: *анализ дискурса, система языка, система речи, структура дискурса, единица дискурса, методы анализа дискурса.*